

MICHAŁ E. ADAMSKI OFM
Wydział Teologiczny, Uniwersytet Opolski

Egipt za czasów Izajasza

1. Ramy czasowe

Biorąc pod uwagę okres życia proroka Izajasza oraz treść Księgi Izajasza, jako wyznacznik granic czasowych poniższego opracowania za początkowy musimy przyjąć 756 r. przed Chr. – rok narodzin proroka. Nie wiemy, kiedy Izajasz zakończył swój żywot, natomiast według tradycji żydowskiej zginął on śmiercią męczeńską za czasów Manasses¹. Jednakże treść dzieła noszącego tytuł Księgi Izajasza prowadzi nas aż do początków epoki greckiej, na przełom V i IV w. przed Chr.² Jest to czas, kiedy imperium Egiptu przeżywa już swój schyłkowy okres. Egipt w ciągu tych czterystu lat staje się królestwem coraz słabszym, aż po zupełną zależność po podboju tych ziem przez Aleksandra Wielkiego³.

2. Historia Egiptu na przestrzeni VIII–IV w. przed Chr. (zarys)

Interesujący nas okres rozpoczyna się w momencie dojścia do władzy w Egipcie dynastii określanej jako XXIII. Jej siedziba mieściła się w Leontopolis, w centralnej części delty Nilu⁴. Był to precedens, którego konsekwencje doprowadziły do znacznej decentralizacji władzy, pogłębienia chaosu wewnętrznego kraju i praktycznego rozpadu Egiptu jako jednolitego państwa⁵.

W czasie gdy Egipt przeżywał praktyczny rozpad administracyjny, u południowych jego granic rosło w siłę królestwo Nubii ze stolicą w mieście Napata. Nubijczycy stopniowo rozszerzali swoje wpływy na północ, zamierzając ostatecznie zająć

¹ Zob. *Wstęp do ksiąg prorockich*, w: *Biblia Jerozolimska*, Poznań 2006, s. 1018.

² *Wstęp do ksiąg prorockich*, s. 1019.

³ Por. A. COTTEREL, *Cywilizacje starożytne*, Łódź 1990, s. 29–30.

⁴ Por. *Tamże*, s. 29–30.

⁵ *Tamże*.

cały Egipt. Swoją kampanię książę nubijski o imieniu Pianchy rozpoczął od zajęcia Teb i przyjęcia tytułu faraona. W ten sposób wykorzystał on do własnych celów politycznych sytuację nieustannej rywalizacji i brak jedności pomiędzy lokalnymi władcami egipskimi⁶.

Nie minęło wiele czasu, gdy Pianchy zmobilizował wojsko i ruszył kolejny raz z Napaty na północ, pokonując jedyne liczące się rywala, Tefnachta z Sais (pierwszego z królów XXIV dynastii), i miażdżąc całą opozycję. Zdobył wówczas Memfis i odebrał hołd od Tefnachta oraz miejscowych władców – ostatnich przedstawicieli XXII i XXIII dynastii⁷. Dalszy podbój Egiptu Pianchy pozostawił w rękach swojego następcy, noszącego imię Szabaka. Władca ten objął tron w Memfis w 715 r. przed Chr. Jednakże okres nubijskiego panowania był stosunkowo krótki, gdyż w tym okresie swe podboje już realizowała Assyria.

W obliczu zagrożenia asyryjskiego Szabaka przyjął postawę pojednawczą, jednakże kolejny władca, w celu zrzucenia asyryjskiego jarzma, połączył swe siły z książętami palestyńskimi. Kampania ta zakończyła się klęską i odwrotem faraona⁸. Dowódcą armii egipskiej był wówczas kolejny następca tronu – Taharka. Okres ten, gdy objął on władzę w Egipcie, przypada na czas szczytowej potęgi Assyrii⁹. Asyryjczycy dwukrotnie najechali wówczas jego królestwo. Początkowo Asarhaddon ze swym wojskiem w latach 681–669 p.n.e.¹⁰ wypiera Teharkę do Teb, a następnie zmusza wojska nubijskie do wycofania się aż do Napaty, gdzie Teharka dokończył swego żywota. Następnie jego siostrzeniec, Tanetamon I, na krótko jeszcze zdołał podporządkować sobie Egipt, zabijając rządzącego tam asyryjskiego wasala – króla Necho I.

Ostatecznie Asyryjczycy w 663 r. przed Chr. znowu przeprowadzili kampanię, w której wyniku totalnie wyparli Nubijczyków. Tanetamon opuścił wówczas Egipt, a Teby zostały doszczętnie ograbione z nagromadzonych bogactw¹¹.

Po 656 r. przed Chr. Asyryjczycy pozostawili władzę nad Egiptem w rękach lokalnych, uzależnionych od imperium, władców z XXVI dynastii. Na tyle sprawnie zarządzali oni swoimi dobrami, że przez kolejne lata kraj przeżywał swoisty renesans kultury i sztuki tego regionu¹².

W 609 r. przed Chr., po czterdziestu siedmiu latach, kolejny raz Egipt, tym razem w wyniku działań Psammetycha I, wyrwał się spod jarzma asyryjskiego i aż do 525 r. przed Chr. pozostawał niepodległym królestwem. Wtedy to za panowania faraona

⁶ A. COTTEREL, *Cywilizacje starożytne*, s. 29–30.

⁷ *Tamże*.

⁸ *Tamże*.

⁹ Por. A.J. HESCHEL, *Prorocy*, tłum. A. Gorzkowski, Kraków 2014, s. 148.

¹⁰ Zob. *Tabele synchronistyczne*, w: J. JELITO, *Historia czasów Starego Testamentu*, Poznań 1961, tabela IV.

¹¹ Por. A. COTTEREL, *Cywilizacje starożytne*, s. 29.

¹² *Tamże*.

Psammetrycha III został podbity przez króla perskiego Kambizesa i stał się perską prowincją¹³. Ten stan utrzymał się aż do 332 r. przed Chr., kiedy to Persja chyliła się już ku upadkowi, a Egipt został podbity przez Aleksandra Wielkiego.

3. Egipt w Księdze Izajasza

W Księdze Izajasza (rozumianej jako całość) odnajdujemy kilkanaście fragmentów odnoszących się do Egiptu zarówno na płaszczyźnie politycznej, jak i historyczno-zbawczej. Pośród tych wersetów odnaleźć można główne wątki ukazujące Egipt w różnych odniesieniach do Izraela. Między innymi prorok pisze o sojuszach politycznych między Izraelem a Egiptem¹⁴. W kontekście ostatecznego ocalenia Reszty Izraela¹⁵ Izajasz przedstawia wizję gromadzenia narodu wybranego ze wszystkich zakątków świata. Autor Księgi przedstawia również Egipt jako cel Bożego karania za składanie wobec Izraela obietnic pomocy bez pokrycia w konkretnym działaniu¹⁶; spadną na niego kary i zostanie wyniszczony podobnie jak Asyria, Moab, Edom i Tyr¹⁷. Kraj Egipski jest również ukazany jako naród, który w przyszłości nawróci się do Jedyne Boga¹⁸ i będzie miał udział w owocach zbawienia podobnie jak wszystkie narody¹⁹.

Przyjrzyjmy się tym prorockim intuicjom, dotyczącym Egiptu, analizując poszczególne fragmenty Księgi:

W owym dniu zagwiżdże Pan na muchy przy końcu odnóg Nilowych w Egipcie i na pszczoły w ziemi asyryjskiej. I przylecą, i wszystkie razem obsiadą parowy potoków i rozpadliny skalne, każdy krzak kolczasty i wszystkie pastwiska. W owym dniu ogoli Pan brzytwą, wynajętą za Rzeką, głowę i włosy na nogach, także i brodę obetnie. W owym dniu każdy będzie hodował sztukę bydła i dwie owce, a dzięki obfitemu udojowi mleka będzie jadł śmietanę. Zaiste, śmietanę i miód jeść będzie każdy pozostały w kraju. W owym dniu wszelki obszar tam gdzie jest tysiąc winnych szczepów wartości tysiąca syklów srebrnych, stanie się pastwą głogu i cierni. Ze strzałami i łukiem wejdzie tam myśliwy, bo cała ziemia będzie pokryta głogiem i cierniami. A w żadne góry, które się uprawiało motyką, nikt się nie zapuści, bojąc się głogu i cierni; posłużą one na wygon dla wołów i do deptania przez trzodę (Iz 7,18-25).

¹³ Zob. *Tabele synchronistyczne*, tabela VI.

¹⁴ Zob. Iz 30,1-3; 20,3-6.

¹⁵ Zob. Iz 11,11.

¹⁶ Zob. Iz 30.

¹⁷ Por. H. DANIEL-ROPS, *Od Abrahama do Chrystusa*, Warszawa 2011, s. 189.

¹⁸ Zob. Iz 19,16-25.

¹⁹ Por. *Egipt* w: X. LÉON-DOFOUR (red.), *Słownik teologii biblijnej*, s. 260–261.

Fragment opisuje Egipt i Asyrię, bezpośrednich sąsiadów Izraela, które stawią w rękę Boga potężne narzędzie karania ludu wybranego. W tym czasie królem Judy był Achaz, który doprowadził kraj do kompletnej ruiny, a przez niewiarę i brak zaufania do Boga związał się sojuszami z Asyrią, której wojsko miało wkrótce spustoszyć całą Judę. Pojawia się w tej wizji wiele symboliki: muchy i pszczoły to Egipt i Asyria, kraje od wieków zagrażające suwerenności Ziemi Obiecanej²⁰; czynność golenia głów i nóg oznacza hańbę, jaką okryty zostanie cały kraj; „śmietana i miód”²¹ oznacza stopień wyniszczenia narodu, w którym jedyna dostępna żywność to jedzenie pasterzy²².

Owego dnia to się stanie: Pan podniesie po raz drugi rękę, aby wykupić Resztę swego ludu, która ocaleje, z Asyrii i z Egiptu, z Patros i z Kusz, z Elamu i Szinear, z Chamat i z wysp na morzu. Podniesie znak dla pogan i zgromadzi wygnańców Izraela; rozproszonych z Judy pozbiera z czterech stron świata. Wówczas ustąpi zazdrość Efraima i przeciwnicy Judy będą wytraceni. Efraim nie będzie więcej zazdrościł Judzie, a Juda nie będzie więcej trapił Efraima. Napadną na tyły Filistynów, na zachodzie, i razem obrabują mieszkańców na wschodzie: na Edom i Moab rozciągną swą władzę, i Ammonici będą im poddani. A Pan osuszy odnogę Morza Egipskiego gwałtownym swym podmuchem i potrząśnie ręką na Rzekę, i rozdzieli ją na siedem odnóg, tak że da się ją przejść w sandałach. Utworzy się droga dla Reszty Jego ludu, która przetrwa wygnanie w Asyrii, podobnie jak się to stało dla Izraela, kiedy ten wychodził z krainy egipskiej (Iz 11,11-16).

Jest to szczególna zapowiedź powrotu z niewoli; Bóg swoją potęgą zjednoczy Naród i znowu go zgromadzi ze wszystkich diaspor i miejsc dotychczasowego wygnania. Mające w przyszłości nastąpić odkupienie jest ukazane jako nowe Wyjście, analogiczne do dawnej ucieczki z Egiptu za czasów Mojżesza²³. Prorok powraca do wielkich Bożych ingerencji, by ukazać jeszcze wyraźniej wszechogarniającą moc i opiekę Boga²⁴.

Wyrok na Egipt. Oto Pan, wsiadłszy na lekki obłok, wkroczy do Egiptu. Zadrzą przed Nim bożki egipskie, omdleje serce Egiptu w jego piersi. Uzbroję Egipcjan jednych przeciw drugim, i walczyć będzie brat przeciw bratu, przyjaciel przeciw przyjacielowi, miasto przeciw miastu, królestwo przeciw królestwu. Dozna wstrząsu duch ożywiający Egipt, a jego zaradność zniweczę. Więc radzić się będą bożków i czarodziejów, wróżów i czarnoksiężników. Wydam

²⁰ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, Poznań 1992, t. III, s. 30–31.

²¹ Zob. Iz 7,22.

²² Por. W. CHROSTOWSKI (red.), *Katolicki komentarz biblijny*, Warszawa 2004, s. 623.

²³ Por. *Tamże*, s. 627.

²⁴ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, s. 42.

Egipcjan w ręce srogiego pana; okrutny król będzie nimi władał – wyrocznia Pana, Boga Zastępów. Zginą wody z morza, rzeka opadnie i wyschnie, kanały poczną cuchnąć, ramiona Nilu w Egipcie zmaleją i wyschną; trzcina i sitowie powiędną. Ogołocone będą brzegi Nilu, cała roślinność Nilu uschnie, wyginie, i już jej nie będzie. Rybacy będą wzdychali i zasmucą się wszyscy, którzy wędki zarzucają w Nilu; a ci, którzy rozciągają sieci na powierzchni wody, będą rozpaczali. Zawodu doznają pracujący koło lnu, gręplarki i tkacze najbielszego płótna. Ci, co go splatają, będą załamani, a wszyscy najemnicy – zgnębieni na duchu. O, jak są głupi książęta Soan! Mądrzy doradcy faraona tworzą głupią radę. Jakże możecie mówić faraonowi: „Jestem uczniem mędrców, uczniem dawnych królów?” Gdzie są, proszę, twoi mędrzy? Niech pokażą się tobie i niech objawią, co postanowił Pan Zastępów względem Egiptu. Zgłupieli książęta Soan, mylą się książęta z Nof, zwiedli Egipt naczelnicy jego nomów. Pan rozlał w nich ducha obłędu; oni powiedli Egipt na błędną drogę, w każdym jego dziele, podobnie jak wymiotujący pijak schodzi ze swej drogi. I Egipt nie osiągnie żadnego z tych dzieł, których dokonuje głowa i ogon, palma i sitowie. W ów dzień Egipcjanie staną się jak kobiety: będą drzeć i będą się lękać na widok ruchu ręki, którą Pan Zastępów podniesie przeciw nim. Wtedy ziemia judzka stanie się postrachem Egiptu. Ile razy mu się ją przypomni, strach go ogarnie z powodu zamiaru, który Pan Zastępów powziął przeciwko niemu. W ów dzień będzie pięć miast w kraju egipskim, mówiących językiem kananejskim, które przysięgać będą na Pana Zastępów; jedno z nich będzie zwane Ir-Haheres. W ów dzień ołtarz Pana będzie się znajdował pośrodku kraju egipskiego, a przy jego granicy stela na cześć Pana. Będą to znaki i świadectwa o Panu Zastępów w kraju egipskim. Kiedy wobec ciemności zawezwą Pana na pomoc, pošle im wybawiciela, który ich obroni i ocali. Wtedy Pan da się poznać Egipcjanom; Egipcjanie zaś nie tylko uznają Pana w ów dzień, ale czcić Go będą ofiarami ze zwierząt i z pokarmów, złożą też śluby Panu i wypełnią je. Choć Pan ciężko dotknie Egipcjan, to przecież ich uzdrowi; oni zaś nawrócą się do Pana, który ich wysłucha i uleczy. W ów dzień stanie otworem droga z Egiptu do Asyrii. Asyria przyjdzie do Egiptu, a Egipt do Asyrii. Lecz Egipt służyć będzie Asyrii. W ów dzień Izrael, jako trzeci kraj, z Egiptem i z Asyrią, będzie błogosławieństwem pośrodku ziemi. Pan Zastępów pobłogosławi mu, mówiąc: „Błogosławiony niech będzie Egipt, mój lud, i Asyria, dzieło moich rąk, i Izrael, moje dziedzictwo” (Iz 19,1-25).

Izajasz robi wyraźną aluzję do czasów sobie współczesnych. W Egipcie panują głębokie podziały i ciągła rywalizacja pomiędzy skłóconymi księstwami. U władzy w Egipcie staje ostatecznie Szabaka – faraon nubijskiego pochodzenia.

Okazuje się, że poprzez sąsiedztwo z Izraelitami zarówno Egipt, jak i Asyria, będą miały swój udział w tajemnicy odkupienia. Mimo tego, że Jahwe uderzy w Egipcjan, po nawróceniu do Jedyne go Boga stanie się on Jego ludem. A przymierze między Izraelem, Egiptem i Asyrią stanie się „błogosławieństwem dla ziemi”²⁵. Prorok

---

²⁵ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, s. 55.

w 19,25 stosuje co do Egiptu i Asyrii określenia rezerwowane dotąd jedynie dla Izraela – Egipt nazywa „swoim ludem”, a Asyrię – „dziełem swoich rąk”. Każdy więc naród może mieć nadzieję, że w ostatecznym dziele odkupienia Bóg nie będzie robił różnic; każdy może się nawrócić i wysławiać Jahwe.

Tak jak Jahwe jest źródłem upadku Egiptu, tak w przyszłości będzie źródłem błogosławieństwa, jeśli tylko Egipcjanie będą Mu oddawać należną cześć, chociaż fragment ten może mieć również nieco inne znaczenie i odnosić się do głównie do Żydów mieszkających w Egipcie. Prorok wskazuje na pięć miast, w których diaspora żydowska stanowiła znaczny odsetek ludności²⁶.

(...) Wówczas Pan powiedział: „Jak sługa mój, Izajasz, chodził nago i boso trzy lata, jako znak i dziwny symbol dotyczący Egiptu i kraju Kusz, tak król asyryjski uprowadzi jeńców z Egiptu i wygnańców z Kusz, młodych i starych, nagich i bosych, i z obnażonymi pośladkami – na hańbę Egiptu”. Zależną się i zarumienią z powodu kraju Kusz, ich nadziei, i z powodu Egiptu, ich chluby. I powiedzą w ów dzień mieszkańcy tego wybrzeża: „Oto, co się stało z tym, w którym pokładaliśmy nadzieję i do którego uciekaliśmy się o pomoc, ażeby nas wybawił od króla asyryjskiego! A teraz jak się ocalimy sami?” (Iz 20,3-6).

Poprzez czynność symboliczną – chodzenie bez ubrania i obuwia – ukazuje przyszłe poniżenie Egiptu, a także wszystkich, którzy przyłączyliby się do spisku przeciw Asyrii. W kontekście dokonywanych czynności prorockich dostrzec tu można bunt Filistynów przeciw Asyrii w 714 r., do którego zachęcano również Judę i Ezechiasza²⁷. Dzięki Izajaszowi udało się jednak uniknąć klęski.

Wyrok na Tyr. Jęknijcie, okręty Tarszisz, bo wasza przystań warowna zniszczona. Gdy z kraju Kittim wracały, odebrały tę wieść. Jęćcie, mieszkańcy wybrzeża, kupcy z Sydonu, których posłańcy przeprawiali się przez morze o bezmiernych wodach. Ziarno znad Szichoru, żniwo znad Rzeki było jego bogactwem i przedmiotem handlu z narodami. Zawstydz się, Sydonie, bo morze przemówiło, przystań morską rzekła: „Nie czułam bólu porodu i nie rodziłam, nie zapewniłam wychowania chłopcom ani dziewczętom rozwoju”. Gdy Egipcjanie posłyszają taką wieść, jak ta o Tyrze, wić się będą z żalu. Przeprawcie się do Tarszisz, jęćcie, mieszkańcy wybrzeża! Czy to jest wasze wesołe miasto, którego początki sięgają dawnych czasów, którego mieszkańców nogi zdążają daleko, by się tam osiedlić? Kto zgotował taki los Tyrowi rozdającemu korony, którego kupcy byli księżętami, a przekupnie ludźmi szanowanymi w świecie? Pan Zastępów to postanowił, żeby upokorzyć pychę całej jego świetności i poniżyć wszystkich wielmożów świata. Uprawiaj swą ziemię, o Córo Tarsziszu! Portu już nie ma (Iz 23,1-10).

²⁶ Por. W. CHROSTOWSKI (red.), *Katolicki komentarz biblijny*, s. 633.

²⁷ *Tamże*.

Opis upadku potężnego, bogatego miasta – Tyru, które próbowali zdobyć bezskutecznie liczni władcy, ukazuje kolejny raz potęgę Boga. Jahwe jest wszechmocny i bardzo skutecznie uczy pokory narody wynoszące się ponad innych. Pan niszczy pychę ciemiężców. Tyr jest typem pychy, ponieważ jako miasto kupieckie wielokrotnie opierało się napaściom, wynosiło się ponad inne, mnożyły się tam odstępstwa. A jednak Jahwe dopuszcza zniszczenie, by pokazać, że chwała i bogactwo materialne, a także ludzkie powiązania nic nie znaczą, gdy brak błogosławieństwa Jahwe²⁸.

Biada synom zbuntowanym! – wyrocznia Pana. Wykonują zamiary, ale nie moje, i wiążą się układami, lecz nie z mego natchnienia, tak że dodają grzech do grzechu. Udają się w podróż do Egiptu, nie zasięgając rady z ust moich, aby się uciec pod opiekę faraona i by się schronić w cieniu Egiptu. Lecz opieka faraona będzie dla was zawstydzieniem, a pohańbieniem ucieczka w cień Egiptu. Bo jego książęta byli w Soan i jego posłowie doszli do Chanes. Wszyscy zawiadą się na narodzie, co będzie nieużyteczny dla nich: ani ku pomocy, ani na pożytek, tylko na wstyd, a nawet na hańbę. Wyrok na zwierzęta Negebu. Poprzez ziemię utrapienia i ucisku, lwicy i lwa ryczącego, żmii i latającego smoka, przenoszą swe bogactwa na grzbietach osłów i swe skarby na garbach wielbłądów do narodu nieużytecznego. Egipt bezskutecznie i na próżno obiecuje pomoc, dlatego nazywam go tak: Rahab-bezczynny (Iz 30,1-7).

Kolejny raz Izajasz przestrzega przed współpracą z Egiptem²⁹. I rzeczywiście Szabaka, ówczesny faraon, zawiódł pokładane w nim przez Ezechiasza nadzieje. Pomimo wszelkich sojuszy Asyryjczycy w 701 r. przed Chr. zajęli Palestynę, stłumili bunt jej mieszkańców i po zdobyciu miasta Lachisz i czterdziestu sześciu obronnych miast Judy, pomimo zobowiązań Ezechiasza do płacenia wysokiego haraczu, stanęli u bram Jerozolimy³⁰.

Biada tym, którzy zstępują do Egiptu po pomoc, polegają na koniach i pokładają ufność w mnogości rydwanów oraz w bardzo wielkiej sile jazdy, a nie pokładają ufności w Świętym Izraela ani się nie radzą Pana. A przecież On również potrafi sprowadzić niedolę; On słów swoich nie cofa, powstanie przeciw domowi złoczyńców i przeciw pomocy dla źle postępujących. Egipcjanie to ludzie, a nie Bóg; ich konie to ciało, a nie duch! Gdy Pan wyciągnie rękę, runie wspomóżyciel, upadnie wspomagany, i zginą oni wszyscy razem (Iz 31,1-3).

Prorok kolejny raz wskazuje na bezcelowość poselstwa wysłanego do Egiptu. Bóg i tak udaremni wsparcie, jakiego poszukuje Ezechiasz, gdyż odwrócił się on od

²⁸ Por. L. STACHOWIAK, *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, s. 113.

²⁹ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, s. 78.

³⁰ Por. J. THOMPSON, *Biblia i archeologia*, tłum. A. i K. Komornicy, Warszawa 1965, s. 105.

Jahwe i zawierzył jedynie ludzkiemu wsparciu³¹. Jedynie Bóg zawsze dotrzymuje słowa, dlatego jedynie na Nim można budować przyszłość.

Oto ty się opierasz na Egipcie, na tej nadłamanej lasce trzcinowej, która gdy się kto na niej oprze, wchodzi w dłoń i przebija ją. Taki jest faraon, król egipski, dla wszystkich, którzy na nim polegają (...) Jak zmusisz do odwrotu namiestnika, jednego z najmniejszych sług pana mego? Ty przecież zaufałeś Egipcjowi ze względu na rydwany i jazdę (Iz 36,6-9).

Fragment w szerszym kontekście opisuje historię najazdu Asyryjczyków na ziemi Palestyny, czyli królestwo Judy. A konkretne wersety 6 i 9 ukazują nieudolność polityczną Ezechiasza, który związał się sojuszami z Egiptem. Ostatecznie egipskie rydwany nie przybyły z odsieczą, gdy kraj był płądrowany przez Asyryjczyków. Swoją naiwność Ezechiasz opłacił wysoką kontrybucją na rzecz Sennacheryba – króla asyryjskiego, jednak gdy mimo to Sennacheryb oblegał Jerozolimę, Ezechiasz za namową proroka Izajasza stawiał mu opór, którego rezultatem było wycofanie się Asyryjczyków³².

Albowiem Ja jestem Pan, twój Bóg, Święty Izraela, twój Zbawca. Daję Egips jako twój okup, Kusz i Sabę w zamian za ciebie (Iz 43,3).

Bóg chroni swój naród zawsze, ilekroć zachodzi taka potrzeba. Wynika to z ogromnej miłości Ojca do swoich wybranych, którzy są dla Niego bezcenni. Jahwe na nowo zgromadzi Izraela za wszystkich miejsc, dokądkolwiek się rozproszyli. Stąd wszelki lęk i obawy są bezpodstawne, skoro naród ma tak wielkiego Wybawcę³³.

Tak mówi Pan: „Pracownicy Egiptu i kupcy Kusz, i Sabejczycy, ludzie o rosłej postawie, przejdą do ciebie i będą twoimi; chodzić będą za tobą w kajdanach; na twarz przed tobą będą upadać i mówić do ciebie błagalnie: Tylko u ciebie jest Bóg, i nie ma innego. Bogowie nie istnieją” (Iz 45,14).

Egipt, Etiopia i Saba – to ludy stanowiące szczególny typ wszystkich narodów świata³⁴. Prorok ukazał tutaj wizję nawrócenia do jedynego Boga całej ludzkości. Wszyscy zgromadzą się w świętym Mieście Boga i będą oddawać Mu należną cześć. Miłość Boga jest skierowana do wszystkich narodów bez wyjątku, ale każdy ma swoje zadania w dziele zbawczym.

³¹ Por. L. STACHOWIAK, *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, s. 145–146.

³² Por. J. THOMPSON, *Biblia i archeologia*, s. 105.

³³ J. THOMPSON, *Biblia i archeologia*, s. 195.

³⁴ Por. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, s. 118.

Egypt in the time of Isaiah

ABSTRACT

Isaiah shows how deceptive the trust of Israel to Egypt can be, which once was treated as the most important ally. However, God did not let to forget about himself. The nation, who went away so far from the Alliance and started to believe only in their own strength instead of Yahweh, will have to pay the price of their next leaving from the only God.

In the meantime, as the prophet says, Egypt has to face Assyrian invasion and cruel deportations from the Assyria side. Isaiah realises, that Egypt, although in VIII century led lively diplomacy, now is not military involved. It is just a game leading to the weakening of the Assyria Monarchy, not to common, fair action.

The next context presents Egypt as the one of the countries, where Jews live. God is going to gather the scattered nation with its raised right hand. Yahweh also makes, that there will be a peace and an internal Israel unity. Isaiah explains that God will never stop taking care of the chosen, when they will be coming back scattered.. The God will lower the rivers level for them to be able to cross them safely as it was in Mases times. Yahweh is a special defender and carer of his nation, he is their only right superior. Israel will also be His servant, if it only turns to God. This moment is also mentioned by the prophet. By the scattering of Israel, pagan nations had the possibility to know the God truth, so they also have the chance for a salvation and getting the Yahweh blessing.

In the history of Chosen Nation, Egypt always has its unchallengeable place. It was a salvation for Israel and a great joy, but it also was the reason of the fall and leaving from the only God. It was a fertile country, where hungry patriarch look for a shelter, as well as exiles and fugitives. Egypt was also the centre of culture and wisdom. It always was the model for Hebraist longing for a powerful country. On the other side it was a country of magic and idolatrous beliefs, which receded a lot of Israelis from the true faith.

Keywords: Isaiah, Isaiah's prophecy, the history of Egypt, God's sermon.

STRESZCZENIE

Izajasz ukazał, jak zwodnicze może być zbytne zaufanie Izraela do Egiptu, który był wówczas traktowany jak najważniejszy, strategiczny sojusznik³⁵. Bóg jednak nie pozwolił o Sobie zapomnieć. Naród, który tak daleko odszedł od Przymierza i zaczął ufać jedynie we własne siły zamiast Jahwe, musiał ponieść konsekwencję swojego kolejnego odejścia od jedynego Boga.

---

³⁵ Por. L. STACHOWIAK, *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Księga Izajasza*, Lublin 1991, s. 137.

Tymczasem, jak przepowiadał prorok, Egipt czeka najazd asyryjski i okrutne deportacje ze strony Asyrii³⁶. Izajasz jasno zdawał sobie sprawę z tego, że Egipt, choć prowadził w VIII w. ożywioną dyplomację, to nie angażował się militarnie, więc chodziło mu tylko o rodzaj gry pozorów mającej na celu osłabienie mocarstwowości Asyrii, nie natomiast rzetelną wspólną akcję³⁷.

Kolejny kontekst ukazuje Egipt jako jeden z krajów, gdzie żyła diaspora żydowska³⁸. Bóg miał zamiar zgromadzić rozproszony naród swoją podniesioną prawicą. Jahwe również w kolejnych wiekach sprawi, że zapanuje pokój i wewnętrzna jedność Izraela. Izajasz dawał do zrozumienia, że Bóg nigdy nie przestaje opiekować się swoimi wybranymi – gdy będą wracać z rozproszenia, Bóg obniży przed nimi nawet wody rzek³⁹, aby mogli bezpiecznie przechodzić przez ich nurty jak za czasów Mojżesza⁴⁰. Jahwe jest szczególnym obrońcą i opiekunem swojego narodu, jest jego jedynym właściwym zwierzchnikiem⁴¹, natomiast Egipt również będzie Jego sługą, jeśli tylko się nawróci do Boga. Również taki moment zapowiada prorok⁴²; poprzez rozproszenie Izraela pogańskie narody miały możliwość poznania prawdy Bożej, więc również i oni mają szansę na zbawienie i otrzymanie błogosławieństwa Jahwe.

W historii narodu wybranego Egipt miał zawsze swoje niepodważalne miejsce. Był dla Izraela wybawieniem i wielką radością, ale też był powodem upadku i odejścia od jedyne go Boga. Z jednej strony był to kraj urodzajny, w którym chronili się cierpiący głód patriarchowie, wygnańcy bądź uciekinierzy. Egipt był też ośrodkiem kultury i mądrości, zawsze pozostawał swoistym wzorem dla Hebrajczyków pragnących potężnego państwa. Jednak Egipt był też krajem czarów i wierzeń bałwochwalczych, które oddalały wielu Izraelitów od prawdziwej wiary⁴³.

Słowa kluczowe: Izajasz, prorocтва Izajasza, historia Egiptu, naród wybrany, karanie Boże.

Bibliografia:

Biblia Jerozolimska, wyd. I, Poznań 2006.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami, Poznań 1992.

CHROSTOWSKI W. (red.), *Katolicki komentarz biblijny*, Warszawa 2004.

³⁶ L. STACHOWIAK, *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Księga Izajasza*, s. 94.

³⁷ *Tamże*, s. 138.

³⁸ *Tamże*, s. 63.

³⁹ Zob. Iz 11,15-16.

⁴⁰ Por. L. STACHOWIAK, *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, s. 64.

⁴¹ Zob. Iz 43,1-3.

⁴² Zob. Iz 19,16-25.

⁴³ Por. *Egipt*, w: X. LÉON-DUFOR (red.), *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1994, s. 260–261.

COTTERELL A. (red.), *Cywilizacje Starożytne*, Łódź 1990.

DANIEL-ROPS H., *Od Abrahama do Chrystusa*, tłum. Z. Starowiejska-Morstinowa, Warszawa 2011.

HESCHEL A.J., *Prorocy*, tłum. A. Gorzkowski, Kraków 2014.

JELITO J., *Historia czasów Starego Testamentu*, Poznań 1961.

LÉON-DUFOUR X. (red.), *Słownik teologii biblijnej*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1994.

STACHOWIAK L., *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Księga Izajasza*, Lublin 1991.

THOMPSON J., *Biblia i archeologia*, tłum. A. i K. Komorniccy, Warszawa 1965.

